IX.

1'50

Prof. Ján Volko-Starohorský:

Lôm a Pravnáč

v Liptovských vápenistých vrchách

1933

Nákladom „Muzea Slov. Krasu“ v Lipt. Sv. Mikuláši

Kníhtlačiareň Bratov Rázusovcov (predtým F. Klimeš)

559.7

SMOPaJ Lipt. Mikuláš
49505A02941

551. Y
Slovenské múzeum ochrany prírody
a jaskyniarstva
031 01 Liptovský Mikuláš
12572

Lôm (1278) a Pravnáč (1209)

v „Liptovských vápenistých vrchách.“

Práve tak ako Prosečnô (1373) i „Lôm“ a „Pravnáč“ nachodia sa v horstve Liptovských vápenistých vrchách. *Lôm* (1278) a *Pravnáč* (1209) ležia od Prosečného (1373), v ťahu horstva západne.

Na špeciálnej mape (1:75.000) je „Lôm“ chybne označený Lomným (Lomno 1278); „Eliáš“ (1189) chybne Heliášom a „Patrov“ chybne Paterovou (1209). Ale Patrov je sedlo pod Eliášom, kdežto bralo označené na mape chybne Paterovou (1209) menuje sa „*Pravnáčom*“*.

Vystúpime z vlaku v Parižovciach a ideme cestou popri Nežitovciach, Janovciach, Bukovine, Dušanoch cez poľný vršek do Sv. Anny. Alebo z Dušian ideme na Lopotiny (Podzámčie) do Sv. Anny. Ovšem, že pri tejto skrátenej ceste, ktorou i ľudia zo Sv. Anny chodia na parižoveckú železničnú stanicu, pominieme vľavo Bobrovník a vpravo Hliník.

Sv. Anna, neveľká, úplne pod horou na svažnej suti ležiaca obec, má priestrannú riadnu ľudovú školu a odtiaľto môžeme podniknúť vychádzky na „Lôm“ a „Pravnáč“.

Poznamenávame, že lesy patriace Sv. Anne a nachodiace sa na vršných ťahoch Lômu a Pravnáča sú zriadenejšie i úplnejšie, ako to vidíme na neodborne a výstražne vyrúbanom Ostrom vrchu pri Kvačanoch a Prosečnom pri Prosieku.

Svätánskou dolinou vedie cesta na „Ravne“, kde je salaš, je značnej šírky, lebo jej stráne pozostávajú z mäkších slienitých lavíc a lupenkatých, slienitých bridlíc, v ktorých hneď pri počiatku doliny v 60 m. výške nad dolinou nachodíme jeden veľký a dva menšie kamenolomy, v ktorých prichodia odtisky hlavonožcov a mušiel, tiež i minerogénneho pôvodu „dentrity“.

---

* Potrebná by bola intenzívnejšia revízia nomenklatúry vojenských máp.

Malý Svätánsky jarček pretekajúci dolinou sa vyššie stráca a zas vynoruje. Stráne Sv.-Anskej doliny sú pusté, riedko alebo vôbec nezalesnené, čo je i klimatická i okrasná i hospodárska chyba, napriek tomu, že Sv. Anna, ako bolo spomenuté, má zriadenejšie lesy než Prosiek alebo i Kvačany.

Pod Ravňami (salašníckymi lúčinami, pašienkou) sa dolina značne zúži a na mieste v „Kamennom" má tvar prosieckodolinského rázu. Vyššie sú už „Ravne", oku ľahodiace lúčiny so salašom, pritúleným pod stráne zalesneného Eliáša s pohľadom na romantické bralstvo Lômu, okrášlené štítnymi lúčinami, na spôsob Prosečného.*

Vystupujeme horou, prichádzame na lúčinky a zas vystupujeme horou a konečne prichádzame na oholenú hlavicu *Lômu* a jej rozsiahle lúčiny.

Že „víchor vylámal horu", odtiaľ by bolo pomenovanie „Lômu".

Na Lôme pozorujeme figurkovité tvary rozbrázdeného svetlého dolomitu. Pod Lômom niečo vľavo je asi 10 m. dlhá puklina v skale „malá jaskyňa", kde si chodia valasi počas ich pobytu na Lôme po pitnú vodu. Za Lômom južne po sedle idúc, prídeme na iný chopec na *„Janovô"*, pri ňom je *„Havranovô"* a Havranovô spúšťa svoje lúčinné stráne na *„Črenovú"*, (Čerenovú), ktorá sa končí mohutným zaujímavým, asi 100 m. vysokým skalným, múrovým, na vrchu uťatým, hádam črenovému zubu podobným bralom, ktorého skrasovaná plocha neukazuje žiadne viditeľné stopy prašiancov, napriek tomu, že to mohlo byť vo svojom čase miesto ideálneho opevnenia. Východne ležiaca dolomitická „Baniačka", je už blízko izolovane stojaceho, vchod do Prosieckej doliny brániaceho „Hrádku".

Výhľad z Lômu je tiež nie bez zaujímavosti. I tu pod Lômom, práve tak ako pod Prosečným, je malebná kotlinka, lenže z otvorom a výhľadom nie južným ako pod Prosečným, ale západným. Jednak je ona pozoruhodná a berúc do ohľadu jej krásny obraz na mohutný Choč a veľkolepú reťaz Fatier**, ktorý sa z jej úkrytu naskytuje, tiež v blízkosti štítny pramienok v jaskyňke: nezaostáva na zaujímavosti a rozmanitosti svojho

---

* Prof. J. Volko-Starohorský: Liptov — Prosečnô (Časopis Turistů. Roč. XL.).

** Prof. J. Volko-Starohorský: Morfologia Fatier (Sborník Československé společnosti zeměpisné. Sv. XXXVI. Roč. 1930. Str. 212—219).

12 572

útvaru. Utešený a veľmi poučný je ale pohľad z Lômu na prosiecko-dolinné stráne Prosečného, na ďaleký Ďumbier a synklinálne pokrovne uložené vrásky Sinej (1563).

Pre túto malebnú, z geologického stanoviska tak významnú a poučnú panorámu Prosečného je Lôm cenným, pútavým a nenahraditeľným výhľadným bodom.

*

Už celkom iný obraz nám poskytuje horstvo *Eliáš-Pravnáča.*

Kým Lôm v mnohom sa podobá Prosečnému, zatiaľ oblasť Pravnáča má ráz viac sekanejší, menej súvislejší i zalesnenejší a tvorí orografický prechod ku skupine horstva mohutného Choča.

Vchádzame do *Sestrčskej doliny.* Pred Sestrčskou dolinou na náplave Sestrčianky na *„Lazštekách“* je drevený kríž, postavený rodinou Mikuláša, popredného tutejšieho roľníka, ktorý v búrke rozvodnenou Sestrčiankou bol s vozom, s koňmi i s jedným ešte chlapom utopený a zamúľaný. Miesto jeho, na breh vyhodenej mŕtvoly, označuje spomenutý drevený kríž.

Nás celá táto pravdivá nehoda natoľko zaujíma, nakoľko nám dovoľuje pohľad na miestne nerozumné a ničím neodôvodnené hospodárenie s lesami, ktoré súc vyťaté (o „ochranných lesoch“ ani nehovoriac), ohrožujú prívaly a prietrže mračien životy tunajších obyvateľov.

Ináč celá Sestrčská dolina má tichý, pokojný vzhľad. Je značne široká, len pri *Sielnickej horárni* sa zúži, ale tu vedie cesta ponad vodu popri horárni, ktorá je na pravo v dolinnej terase vystavená. Nad *Malatínskym mlynom* pod „Eliášom“ v *„Červenom“* je jaskyňa, ktorá pravdepodobne bude súviseť s ďalšími podzemnými dutinami. Je to úzka, asi 3 m. hlboká jama, ktorá vovedie do 4 m. predsiene výšky asi 2 metrovej a z ktorej jedna chodba vedie smerom ku otvoru jaskyne, tedy ku Sestrčskej doline.

Pri Malatínskom mlyne je už hranica Liptova, ktorá ale na pravej strane doliny sa na sever ku Malatinej tiahne a tu na pravom brehu Malatínky objavujeme pekné *antikliny triasu.* Vyššie nachodíme mohutnejších rozmerov *kamenolom,* pod ktorého horninou (triasovým vápencom) ležia pokrovne zakryté mladšie vrstvy eocénneho slepenca s významnými numulitami. I toto je jeden jasný dôkaz na pokrovný presun mohutných, miestami značne oddenudovaných pokrovných vráskov.

Slovenské múzeum ochrany prírody
a jaskyniarstva
031 01 Liptovský Mikuláš

Dvíhame sa eocénnou stráňou zalesneného Eliáša *„Rakytovníkom“* na Eliáš. Pri ňom je jaskyňka. Hore nič zvláštneho, lebo stromy prekážajú vo výhľade. Kráčame na sedlo hrebeňa, všade horou, len miestami nás pozdravujú malé medzihôrske lúčinky. Na ktorých pozorujeme stopy diviakov i jazvecov, tiež ošúchané stromy diviakmi. Sme na sedle *„Patrov“-om* zvanom. Odtiaľ vystupujeme horou na *„Sačisko“*, kde sa už začínajú štítne lúčiny. Vchádzame do oblasti dolomitickej a na znak tohoto tvrdenia sa nám zas objavujú zmiznuté, malebné obelisky, múry, hrady skál. Pod Pravnáčom je malebný hradný, „prirodzený múr“ a *Pravnáč* je tiež balvanitý a svojím nádherným výhľadom tiež veľmi zaujímavý. Nielen pohľad na okolité horstvá v diaľke pod obzorom miznúce, ale i na blízky *Lôm,* ktorého utajenú, zahalenú štruktúru báječne odhaľuje *„Sačisko“* alebo Pravnáč.

Tak sa zdá, že tu nám doliny mnoho o tektonike horstva nepovedia, musíme sa zdvihnúť ponad ne, aby sme boli svedkami pútavým, poučným, rozkošným i romantickým pohľadom.

So *„Sačísk“* sa nám odhaľuje celý pokrovnohrasťový vybudúnok ťahu *„Lôm—Havranovho“* s jeho lomami, vrženiami a múrovitými bralami, mohutnými vráskami, vzdušnými sedlami a prekotenými vrstvami.

Z Pravnáča sme sa spustili na západne sa rozkladajúcu lúčinku, kde sa začína hora a pás mohutného bralstva. Tu vedie ale i cesta, ktorou sme veľmi pohodlneišli do Svätej Anny.

Už sa zvečerilo, slnko zapadlo a na obzore mraky pokrývaly ináč celý deň usmievavú jasnú oblohu. Unavení prichádzame do Sv. Anny na nocľah a spomíname si s radosťou v utešenom slnečnom dni prežité skúsenosti a tešíme sa, v tak krátkom čase, toľkej zažitej kráse.

Slovenské múzeum ochrany prírody
a jaskyniarstva
031 01 Liptovský Mikuláš

- 1989

4. jula 1995

SMOPaJ Lipt. Mikuláš
49505A02941

- 9. júna 1999

24. seni 2003

- 4. aprila 2007